Lausunto 21.3.2022

Eduskunta
Puolustusvaliokunta
PuV@eduskunta.fi

Asia: E 21/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission puolustuspaketti: komission panos Euroopan puolustukseen sekä turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisten teknologioiden etenemissuunnitelma

Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus kiittää puolustusvaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Euroopan komissio julkaisi 15.2.2022 niin kutsutun puolustuspaketin, komission toimet Euroopan puolustuksen vahvistamiseksi, joka muodostuu kahdesta erillisestä tiedonannosta: komission panos Euroopan puolustukseen ja turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisiä teknologioita koskeva etenemissuunnitelma. Kuten PLM:n perusmuistiossa (PLM2022-00014) todetaan,

> *"komissio pyrkii aloitteilla edistämään Euroopan puolustusmarkkinoiden yhdentymistä ja kilpailukykyä erityisesti tehostamalla EU:n sisäistä yhteistyötä. Komission tavoitteena on laajentaa ja syventää yhteistyön mittakaavaa, tarkastella kustannuksia ja parantaa EU:n operatiivista tehokkuutta. Komission aloitteet ovat samalla sen panos EU:n turvallisuutta ja puolustusta koskevaan EU:n strategiseen kompassiin. Paketin keskeisenä lähtökohtana on siviili- ja puolustustutkimuksen synergioiden parantaminen, mikä komission mukaan on tarpeellista innovaatioiden edistämiseksi."*

Komission tiedonannot ovat osa EU:n puolustusulottuvuuden kehittämisen jatkumoa. Työssä on huomioitava toimintaympäristön muutokset sekä teknologisen kehityksen vaikutukset ja mahdollisuudet. Keskinäisriippuvuuksien kasvu yhdistettynä teknologian kehitykseen luo huomattavasti aiempaa monimutkaisemman toimintaympäristön. Tämän myötä korostuu tarve johdonmukaisesti vahvistaa puolustuksen ja muiden EU-politiikkasektorien välisiä yhteyksiä. Tavoitteena tulee olla 1) kattava kokonaistilannekuva, 2) laaja-alaiset toimet resilienssin vahvistamiseksi ja 3) kattava työkalupakki, joka voidaan ottaa käyttöön kriisitilanteissa. Näillä tuetaan nykyaikaisen pelotevaikutuksen muodostamista eurooppalaisella tasolla.

EU:lla on toimintaympäristöön liittyviin uhkiin vastaamisessa työkaluja, joita ei ole muilla kansainvälisillä toimijoilla. Kyse on siitä, miten työkalut saadaan tehokkaasti osaksi kokonaisvastetta ilman että institutionaaliset raja-aidat tai kapeat sektoraaliset intressit hämärtävät kokonaisuutta. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiset intressit ja näkökohdat tulee huomioida myös sektoreilla, joissa niihin on kiinnitetty vähemmän huomiota. Vastaavasti puolustuksen kehittämisessä tulee aiempaa enemmän huomioida sektoreiden ja teknologioiden liittymäpinnat ja niiden luomat riippuvuudet.

<u>Yleiset näkökohdat</u>
Komission puolustuspaketin toimeenpanon ja jatkotavoitteiden selkeyttämisen kannalta on keskeistä huomioida seuraavat näkökohdat:

- Komission toimien tulisi tukea EU:n strategisessa kompassissa asetettavia tavoitteita. Lisäksi puolustuspaketin toimeenpanoa olisi seurattava ja tuettava Eurooppa-neuvoston tasolla, jotta voidaan varmistaa komission ja neuvoston toimien keskinäinen koherenssi ja synergiat.

- Puolustuspaketinkin valossa komission turvallisuus- ja puolustuspoliittista osaamista tulisi kasvattaa. Puolustuskysymyksistä vastaavan pääosaston (DG DEFIS) ohella samoin tulisi menetellä myös muilla pääosastoilla, jotta turvallisuus- ja puolustuskysymykset kyetään huomioimaan prosessien alkuvaiheessa.
- Euroopan puolustusulottuvuuden kehittämiselle tulisi taata riittävä rahoitus tulevaisuudessa. Rahoituksen tehokas hyödyntäminen edellyttää strategisen suunnittelun integroimista EU-tasolla siten, että tavoitteet on nivottu yhteen kansallisten kehitysohjelmien kanssa. Rahoitusta on perusteltua suunnata erityisesti uusiin puolustus- ja kaksikäyttöteknologioihin. Tämä tukee myös eurooppalaisten puolustusjärjestelmien harmonisointikehitystä, mikä auttaa vähentämään päällekkäisyyksiä ja tehottomuutta.

Hybridiuhat

EU:lla on merkittävä kyky vastata moniulotteisiin hybridiuhkiin, jotka voivat kohdistua yhteiskunnan eri sektoreihin, niiden välisiin tiloihin tai useampaan sektoriin yhtäaikaisesti. EU:n toimintamahdollisuuksista ei kuitenkaan tällä hetkellä kyetä ulosmittaamaan kaikkea johtuen ennen muuta jäsenmaiden näkemyseroista ja EU-instituutioiden keskinäisten suhteiden kitkasta. Ongelmat liittyvät sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden voimakkaaseen erottamiseen jo perussopimuksissa. Komission puolustuspaketti korostaa tämän rajalinjan ylittämistä ja on osaltaan luomassa hyviä käytäntöjä sektoreiden välisen yhteistyön tehostamiseksi.

Strategiseen kompassiin laadittiin kirjaus ns. hybridityökalupakista, joka olisi luonteeltaan horisontaalinen ja yhdistäisi jo olemassa olevia ja uusia ulkoisen toiminnan välineitä. Tätä keinovalikoimaa voitaisiin hyödyntää erityyppisiin hybridiuhkiin vastaamisessa sektorista riippumatta. Komission toimet tulee sovittaa tukemaan tätä tavoitetta. EU:n on kyettävä kokonaisvaltaiseen vasteeseen hybridivaikuttamis- ja hyökkäystilanteissa. Edelleen tulee tarkentaa vastuita jäsenmaiden ja unionin välillä, erityisesti tilanteissa, joissa hyökkäykset tai vaikuttamisyritykset kohdistuvat yhteisomisteiseen tai EU:n operoimaan infrastruktuuriin.

Avaruus

EU kykenee avaruusulottuvuudessa hyödyntämään koottuja resursseja, joita yhdelläkään jäsenmaalla ei itsellään olisi käytettävissään. Lisäksi avaruus on yhteiskäyttöinen ympäristö, jossa tapahtuvan toiminnan edellytysten turvaaminen on linjattu keskeiseksi EU:n turvallisuusstrategiassa.

Galileo-järjestelmä oli monessa suhteessa edelläkävijä, kun sen kehittämisen yhteydessä tunnustettiin eurooppalaisten puolustuksellisten tarpeiden olemassaolo, jonka myötä luotiin salattu PRS-signaali turvallisuustoimijoiden tueksi. Tämä tapahtui kuitenkin Galileon kehittämisen ollessa jo pitkällä. Nyt komission avaruuspaketti sisältää aloitteen turvallisen satelliittilaajakaistan rakentamisesta, jonka yhteydessä olisi mahdollisuus integroida puolustukselliset tarpeet sekä kaksikäyttöisyyden logiikka järjestelmään heti alkuvaiheessa (ns. dual-use by design).

Turvallisuuden ja puolustuksen avaruustilannekuvaa tulee kehittää huomioiden sen merkityksen kasvu. Tulisi selvittää myös EU:n kyky vastatoimiin, ml. 42.7 artiklan aktivoiminen, mikäli yhteisomisteisiin tai yhteisoperoituihin avaruussuorituskykyihin kohdistetaan hyökkäys.

Kyberulottuvuus

EU:n on vahvistettava toimia eurooppalaisen kyberturvallisuuden ja kyberpuolustuksen saralla. Komissio on tähän mennessä suhtautunut varovaisesti yhtenäisemmän kyberpuolustuksen kehittämiseen, johtuen ennen muuta kompetenssikysymyksistä päävastuun langetessa jäsenmaille. On kuitenkin keskeistä, että koko kyberturvallisuuden spektri kyettäisiin huomioimaan osana suojautumisen ja vastatoimikyvyn kokonaisuutta. Kyberpuolustusta ei voi keinotekoisesti eristää kyberturvallisuuden muista muodoista kansallisesti eikä EU-tasolla. Siksi EU:ssa tulisi laatia

kyberpuolustuspolitiikkaa ohjaava asiakirja ja lisätä EU:n kyberharjoitusten määrää. Sisällöllisesti harjoituksissa tulisi harjoittaa varsinkin horisontaalisia toimia, kuten vastuuttamista epäselvissä ja eskaloituvissa kyberpuolustustilanteissa sekä tilanteiden edellyttämää yhteistoimintaa eri hallinnonalojen ja instituutioiden välillä.

Puolustussektorin vaatimukset ja edellytettävät standardit tulisi huomioida täysimääräisesti lainsäädäntötyössä, mm. EU:n kyberresilienssisäädöksen laadinnassa. Tätä ajatellen jäsenmaiden puolustushallinnot tulisi ottaa suunnitteluun mukaan etupainotteisesti.

Eurooppalaiset yhteishankkeet ja -hankinnat

Komission tulisi kehittää omaa toimintaansa suuntaan, joka mahdollistaa puolustuspoliittisen ja suorituskykypohjaisen ajattelun teollisuuspolitiikkaa korostavan tulokulman ohella. Tämä mahdollistaisi komission toimien saumattomamman kytkennän neuvoston puolustusaloitteisiin, kuten CARD ja PRY ja suorituskykyjen kehittämissuunnitelmaan (CDP). Komission roolia korostaa se, että kyse ei ole yksinomaan YTPP:n puitteissa tapahtuvasta toiminnasta, vaan puolustusulottuvuudella on laajoja jäsenmaiden sisäisiin puolustuksellisiin tarpeisiin liittyviä elementtejä, jotka tulee huomioida single set of forces -ajattelun mukaisesti täysimääräisesti.

Euroopan puolustusrahaston mahdollista yhteishankintoja koskevaa lisäbonusta on hedelmällisintä tarkastella turvallisuuden ja puolustuksen kokonaisuuden valossa. Lisäbonuksen saanti kehittämishankkeissa merkitsisi sitoutumista lopputuotteen yhteiseen hankintaan tai yhteisomistukseen, mikä edistäisi eurooppalaisen puolustuksen kokonaisuutta tehokkaammin kuin moni politiikka-aloite. Aloitteet liittyisivät tällöin laajaan suorituskykyjen kehittämisen kokonaisuuteen, mikä toisi mukanaan ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Lisäbonukseen oikeutettavat hankkeet lisäisivät puolustusyhteistyöjärjestelyjen sitovuutta ja olisivat linjassa Suomenkin ajamien PRY-sitoumusten kanssa.

Kriittiset teknologiat

Turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisiä teknologioita koskeva etenemissuunnitelma on tervetullut. Sen tulisi tarjota pitkän aikavälin näkökulma suorituskykyjen kehittämiseen ja mahdollistaa horisontaalinen yhteistyö mm. kaksikäyttöisten teknologioiden tehokkaaksi hyödyntämiseksi.

Kriittisiin teknologioihin tulee liittää myös ymmärrys strategisista riippuvuuksista. Haitallisten riippuvuuksien vähentämistä tulee toteuttaa määrätietoisesti, mm. EU:n piisiruja koskevaa omavaraisuutta parantavan komission esityksen (European Chips Act) esimerkin mukaisesti. Työ tulee kytkeä yhteen kriittisen infrastruktuurin suojaamiseksi tehtävien toimien, kuten kriittisten entiteettien resilienssiä koskevan direktiivin (Critical Entities Resilience, CER) kanssa. Kriittisen infrastruktuurin suojaaminen on myös nähtävä strategisen autonomian kehittämisen kanssa rinnakkaisena hankkeena. Riippuvuuksia ja haavoittuvuuksia liittyy mm. teknologiavajeisiin, raaka-aineisiin, osaamiseen sekä toimitusketjuihin.